

Asst. Prof. Ivelin Velchev, PhD

Faculty of Law, Public Law

“Angel Kanchev” University of Ruse

Tel.: 0889 261 356

E-mail: ivelchev@uni-ruse.bg

Abstract: *Part of the teachings about the state provide the answer to the question of its genesis, about how it founding. The answers are related to historical conditions, but not bound by historical sequence. Despite the wide variety of theories, the answers to this question are reduced to three: a supernatural origin; natural origin and social origin of the state.*

Keywords: *State, Mission, Social values, Genesis*

ВЪВЕДЕНИЕ

Държавата е правно организирана общност. Нещо повече държавата е организация на отделната, конкретна социална общност. *“Етносоциалния организъм характеризира държавата чрез своята социална структура и съответния тип колективност, посредством която постига социална достатъчност.”*⁵

Въпросът за същността на държавата е непосредствено свързан с търсене и обяснение на нейния произход. В обяснението на началата, на основанията за произхода на двете социални явления, държавата и правото, се основава в онтологията. Проблемът за произхода на държавата съдържа два отделни въпроса – как е възникнала първата държава в света и как се образува *исторически* една държава.^{6 7} Първото възникване дава формата на съжителство на социалната общност. Скрило назад в човешката история, ние можем да изграждаме множество хипотези, но с оскъдни данни, които притежаваме, не бихме могли с пределна научна достоверност да проследим процеса. Поради тази причина, в настоящия доклад, ще разгледаме и ще се опитаме да дадем отговор на втория въпрос.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според теориите на завоеванието, държавата възниква като принудително наложен ред. Професор Гумплович застъпва тезата, че държавната организация е следствие на един акт на сила. За доказателства посочва Древните държави – Египет, Асирия, Персия, Индия и др., образувани по пътя на завоеванието. Подобно е разбирането и на Опенхаймер. Той не отрича предисторически съществувалите групи, но за него е по-важен периода в човешкото развитие – времето на големи преселения и завоевания. Съществено възражение против тази теория е, че войната и завоеванието не изчерпват т.е. не са единствените начини за възникване на държавата. Исторически, държави възникват и по мирен път, било посредством културно развитие на първобитни общини, чрез колонизация и др.⁸

Теориите за класовата борба определят държавата като организация на икономически господстващата класа. Те я определят като машина за потискане. Според Карл Маркс и Фридрих Енгелс държавите се създават и съществуват за да поддържат разделението в обществото на експлоататори и експлоатирани. Развитието, промяната във формата на

⁵ Дачев, Л. Учение за държавата, Свидра, 2001, с.52.

⁶ Владикин, Л., Общо учение за държавата, Булреал., 2000, с. 109.

⁷ Еллинек Г., Общее учение о государстве, Петербург, Юридического книжного магазина Н.К. Мартынова, 1908, с.193 и сл.

⁸ Пак там, с.120 и сл.

държавата⁹ се осъществява с единствената цел да запази експлоатацията.¹⁰ Твърдението на марксизма, че държавата е създадена изцяло на икономическа основа, а правото, религията и т.н., са само надстройка е погрешно. Икономиката, стопанството, разпределението на блага влияят върху държавата, нейното развитие и структура, но са мислими в едно сравнително устроено общество. По този начин те се явяват последица, а не първопричина за създаване на държавата.¹¹

Държавата възниква като исторически необходима организация на социалната общност. Нуждата от адекватно задоволяване на основните потребности¹² в общността води до неотложността по създаване на нова, належаща самоорганизация.

Професор Дачев разглежда възникване на държавата като естествено и закономерно развитие на човечество, следвайки следната последователност; род – родов съюз – държава. Именно нуждата от адекватна организация води до превръщане на етносоциалната общност в държава. Това, според Дачев, бележи прогреса на човечеството.¹³ На основа казаното по-горе, ние класифицираме теориите за възникването на държавата до три: приема се свръхестествен /божествен/ произход; естествен /природен/ произход и социален /обществен/ произход. Посочените онтологичните решения са свързани с историческите условия, но не са обвързани с историческа последователност.

1. Учения за божествения произход на държавата и правото

Божественият произход на държавата и правото се поддържа през древността в Индия, Древна Гърция и Рим и през Средновековието в Европа.

Кастовият строй в Индия се обяснява като творение на бога. Богът /Пуруш, Рама/ се разчленил и от различните части са произлезли различни касти. Държавата е следствие на кастовия строй и също има божествен произход.¹⁴

В християнското Средновековие, светът, природен и социален, също се приема като божествено творение. Логично е при това, че и държавата също се обяснява като създадена от бога. Доколкото държавата се схваща като отделна светска власт, то проблемът се заключава в обосноваването на божествения произход на светската, държавната власт.

Данте Алигиери обяснява държавата като необходима съзнателно организирана общност. Според него пътят към *Небесния Рай* минава през „създаването“ му на земята. За целта е нужно да се прекратят споровете, конфликтите, войните и насилието. Средство за постигане на целта е една световна държава, която да обедини цялата човешка общност.

2. Учения за естествения произход на държавата.

Виждането на Платон е, че потребностите на отделния индивид са разнообразни, но способностите на всяко отделно лице да ги задоволи са ограничени. От това следва изводът за нуждата от организиране на общността по определен начин в държава. По този начин държавата ще съумява да осигури общите интереси, гарантира и охранява.

За Аристотел когото държавата е обективна, естествена цел на човешкото съществуване. Според него държавата е общност от семейства. Държавата възниква от обединяване на големи или малки групи. По силата на своята социална природа хората са създадени да живеят обединено, в съобщност. Формите на съществуване на обществото са семейството, общината и държавата. Аристотел разграничава естествените потребности, задоволяващи семейството от общите, които са причина за обединяване на семействата в община и след това в държава.¹⁵

3. Учения за социалния произход на държавата.

⁹ Като форма на управление и форма на държавно устройство.

¹⁰ Дачев, Л. Учение за държавата, Свида, 2001, с.59.

¹¹ Владикин, Л., Общо учение за държавата, Булреал, 2000, с. 126 и сл.

¹² Под основни потребности имаме предвид изначалните нужди на всяко едно човешко същество, респективно обществото, а именно – защита, стопанство и социализация, респективното свързани с тях дейности по задоволяването им.

¹³ Дачев, Л. Учение за държавата, Свида, 2001, с.62 и сл.

¹⁴ Дачев, Л. История на политическите и правни учения, Свида, 2001, с.34 и сл.

¹⁵ Дачев, Л. История на политическите и правни учения, Свида, 2001, с.57 и сл.

Социалният произход на държавата е най-застъпваното обяснение. Още в ранния будизъм се излага тезата, че държавата възниква в резултат на договор между членовете на общността – издръжка срещу защита: населението осигурява издръжката на управниците, които поемат неговата защита.

В учението на Цицерон, държавата се създава от общността, заради постигане на общите интереси. За Цицерон обществото е част от природата. За него държавата обединение от хора събрани по какъвто и да е начин, свързани чрез единно право и общи интереси.¹⁶

Според Марсилией Падуански, човек живее свободно само ако е обединен с други хора. Отделен от общността индивидът не може да си осигури блага, сигурност и развитие. Поради тази причина хората се обединяват и именно в общността намират възможност да гарантират своето благополучие. Стремешът да си част от една общност произтича от природата на човека, а не от някакъв световен божествен ред.¹⁷

Естествено-правната школа приема като единствено начало на създаването на държавата общественния договор. Нейните представители поставят в центъра на общественния живот на човека естествените му права. За целта се обособяват два етапа в развитието на обществото – естествено състояние и гражданско състояние (държавно). Така държавата се определя като самостоятелно социално явление възникнало на определен етап от развитието на обществото. Държавата се обяснява като правен институт, чрез юридически основания. В своята основа естествено-правната концепция поставя договора, откъдето идва и другото ѝ наименование – договорна теория. Все пак държавата има социален произход, но не в резултат на договор, не и като основна класова цел. Държавата възниква като обективна необходимост в резултат на самото развитие на човешките общества.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основанието за възникване на държавата е следствие от нуждата на всяко човешко общество да съществува и развива. Това предполага установяване и поддържане на определен ред. Начините за възникване обхващат конкретни факти и историко-социални специфики на отделните общества, които водят до образуването на държавата. От тук следва и голямото разнообразие от теории, които аргументират възникването на държавата.

REFERENCES

- Balamezov, St., 1993, General doctrine of the state, Sofia. Sofi-R (**Оригинално заглавие:** Баламезов, Ст., 1993, Общо учение за държавата, София, Издателство: „Софи-Р“).
- Dachev, L., 2012., The state as an organization. -In: Collection scientific works of the University of Rousse 2012 (**Оригинално заглавие:** Дачев, Л. 2012. Държавата като организация. – Във: Сборник научни трудове на РУ, 2012, том 51, серия 7).
- Dachev, L., 2001., Doctrine of the state, Sofiq, Svida (**Оригинално заглавие:** Дачев, Л. 2001. Учение за държавата, Издателство: „Свида“).
- Dachev, L., 2001., History of political and legal studies, Svida (**Оригинално заглавие:** Дачев, Л. 2001. История на политическите и правни учения, Издателство: „Свида“).
- Jelinek, G., 1908, General doctrine of the state, Peterburg, Legal bookstore N.M. Martyanova (**Оригинално заглавие:** Еллинек Г, 1908, Общее учение о государстве, Ц. Петербург, Издателство: „Юридического книжного магазина Н.К. Мартынова“).
- Kirov, St., 1930, General state law, Sofia (**Оригинално заглавие:** 1930, Киров, Ст., Общо държавно право, София).
- Popoviliiev, M. 1900, Morality, state and law, Tarnovo (**Оригинално заглавие:** 1900, Поповилиев, М, Нравственост, държава и право, Търново).
- Vladikin, L. 2000, General doctrine of the state, Sofia, Bulreal 2000 (**Оригинално заглавие:** 2000, Владикин, Л., Общо учение за държавата, София, Издателство: Булреал 2000).

¹⁶ Пак там, с. 85.

¹⁷ Пак там, с. 149.